

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	5
İÇİNDEKİLER	7
KISALTMALAR	11
GİRİŞ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA HUKUKUNDA İÇTİMA KURUMLARI VE FİİL KAVRAMLARI

1. İÇTİMA KAVRAMI	17
2. SUÇLARIN İÇTİMAINA İLİŞKİN KITA AVRUPASI HUKUKUNDAKİ TEMEL YAKLAŞIMLAR	19
3. TÜRK HUKUKUNDAKİ İÇTİMA KURUMLARI	22
3.1. Gerçek İctima.....	22
3.2. Cezaların İctimai	26
3.3. Fikri İctima	33
3.4. Zincirleme Suç	35
3.5. Görünüşte İctima	36
3.5.1. Genel Olarak.....	36
3.5.2. Görünüşte İctimanın İlkeleri	44
3.5.2.1. Özel Normun Önceliği İlkesi (Spezialitaet)	44
3.5.2.2. Asli Normun Önceliği İlkesi (Subsidiaritaet)	52
3.5.2.3. Tüketen Normun Önceliği İlkesi (Konsumtion).....	61
3.5.3. Görünüşte İctima İlkelerinin Bir Araya Gelmesi	72
3.5.4. Değerlendirme.....	77
3.6. Özel Norm Niteliğindeki İctima Hükümleri	78
4. CEZA HUKUKUNDAKİ FİİL KAVRAMLARI	80
4.1. Suç Teorisi Bağlamında Fiil Kavramı	83
4.2. Ceza Muhakemesi Bağlamında Fiil Kavramı	86
4.3. Suçların İctimai Bağlamında Fiil Kavramı	96

5. TARİHÇE	117
5.1. Kıta Avrupası Hukukunda	118
5.2. İslam Hukukunda	127
5.3. Tanzimat Sonrası Türk Hukukunda	131

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇLARIN İÇTİMAİ BAĞLAMINDA FİİL TEKLİĞİ

1. GENEL OLARAK	137
2. FİİL TEKLİĞİNİN ESASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	138
2.1. Neticeyi Esas Alan Görüş	138
2.2. Subjektif Bir Kriteri Esas Alan Görüşler	144
2.3. Hareketi Esas Alan Görüş	149
2.4. Haksızlıklar Arasındaki İlişkiyi Esas Alan Görüş	150
3. SUÇLARIN İÇTİMAİ BAĞLAMINDA FİİL TEKLİĞİNİN GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ	152
3.1. Doğal Anlamda Fiil Tekliği	153
3.2. Hukuki Anlamda Fiil Tekliği	157
3.2.1. Tipik Fiil Tekliği	158
3.2.1.1. Çok Hareketli Suç	161
3.2.1.2. Bileşik Suç	165
3.2.1.3. Kesintisiz Suç	168
3.2.1.4. Alışıl gelmiş Olarak Tipik Fiil Tekliği Kapsamında İncelenen Haller	181
3.2.2. Değerlendirme Tekliği	189
3.2.3. Doğal Fiil Tekliği	199
3.2.3.1. Doğal Fiil Tekliğinin Kriterleri	202
3.2.3.1.1. Birlik Arz Eden İradi Karar	204
3.2.3.1.2. Hareketler Arasında Sıkı Zaman ve Yer Bağlantısı	217
3.2.3.1.3. Objektif Gözlemci Nazarında Hareketlerin Tek Fiil Olarak Algılanması	229
3.2.3.1.4. Hareketlerin Aynı Türden Olması	232
3.2.3.2. Doğal Fiil Tekliğinin Niteliği	235
3.2.3.3. Doğal Fiil Tekliğinin Kapsamı	237
3.2.3.3.1. Suç Tekliği Olan Haller	238
3.2.3.3.2. Suç Çokluğu Olan Haller	244

3.2.4. Zincirleme Fiil Tekliği (Zincirleme Suç).....	259
3.2.4.1. Zincirleme Fiil Tekliğinin Kriterleri	262
3.2.4.1.1. Objektif Kriterler.....	264
3.2.4.1.2. Subjektif Kriter.....	267
3.2.4.2. Zincirleme Fiil Tekliğinin Sonuçları	272
3.2.4.3. Zincirleme Fiil Tekliğinin Reddedilme Nedenleri	277
3.2.4.4. Türk Hukukunda Zincirleme Suç.....	281
3.2.5. Kolektif Suç.....	285
3.2.6. Gerçek Olmayan Örgütlü Suç	287
4. AYNİYET	288
4.1. Genel Olarak	288
4.2. Tam Ayniyet.....	292
4.3. Kısmi Ayniyet	293
4.3.1. Genel Olarak.....	293
4.3.2. Parantez Etkisi	296
4.4. Ayniyet Bahsinde Özellik Arz Eden Suçlar.....	300
4.4.1. Kesintisiz Suçlar	301
4.4.2. Örgütlü Suçlar	304
4.4.3. Ruhsatsız Silaha İlişkin Suçlar	306
4.5. Türk Hukukunda Ayniyet	311
5. ÖZELLİK ARZ EDEN SUÇLARDA FİİL TEKLİĞİ	313
5.1. İhmali Suçlarda Fiil Tekliği.....	313
5.1.1. Birden Fazla İhmali Suçun Bir Araya Geldiđi Haller.....	315
5.1.2. İcrai Suç ile İhmali Suçun Bir Araya Geldiđi Haller	319
5.2. Taksirli Suçlarda Fiil Tekliği	323
5.2.1. Birden Fazla Taksirli Suçun Bir Araya Geldiđi Haller	324
5.2.2. Kasıtlı ve Taksirli Suçların Bir Araya Geldiđi Haller.....	328
5.3. Somut Tehlike Sularında Fiil Tekliği.....	329
6. FİİL TEKLİĞİNE İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	331
7. FİİL TEKLİĞİNE İLİŞKİN KANAATİMİZ.....	337

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUÇLARIN İÇTİMAİ BAĞLAMINDA FİİL TEKLIĞİNİN DİĞER CEZA HUKUKU KURUMLARIYLA İLİŞKİSİ VE FİİL TEKLIĞİNE BAĞLANAN SONUÇLAR

1. FİİL TEKLIĞİNİN DİĞER CEZA HUKUKU KURUMLARIYLA İLİŞKİSİ	349
1.1. Suça İştirak ve Fiil Tekliğı.....	349
1.1.1. Şeriklik.....	350
1.1.2. Faillik	353
1.2. Suça Teşebbüs ve Fiil Tekliğı	358
1.3. Mağdur Sayısında Hata ve Fiil Tekliğı	359
1.4. Meşru Savunma ve Fiil Tekliğı	364
1.5. Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi ve Fiil Tekliğı.....	365
2. FİİL TEKLIĞİNİN SONUÇLARI	366
2.1. Suça Özgü Sonuçlar	366
2.2. Suç Çokluğuna İlişkin Sonuçlar	368
 SONUÇ.....	 375
 KAYNAKLAR	 383

KISALTMALAR

ABÜHFD	Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AD	Adalet Dergisi
AHBVÜHFD	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BGer	Schweizerisches Bundesgericht
BGH	Bundesgerichtshof
BGHSt	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen
BRZ	Berliner Rechtszeitschrift
BtMG	Betäubungsmittelgesetz
BÜHFD	Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
C.	Cilt
CHD	Ceza Hukuku Dergisi
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ERÜHFD	Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GA	Goldammer's Archiv für Strafrecht
GalÜHFD	Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HHFD	Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi
İTÜSBD	İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JA	Juristische Arbeitsblätter
JR	Juristische Rundschau
JURA	Juristische Ausbildung
JuS	Juristische Schulung
JZ	JuristenZeitung

LK	Leipziger Kommentar
MÜHF-HAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NStZ	Neue Zeitschrift für Strafrecht
RG	Reichsgericht (Alman İmparatorluk Mahkemesi)
StGB	Strafgesetzbuch
StV	Straßenverkehrsrecht
SVR	Strafverteidiger
OLG	Oberlandesgericht
ZStrR	Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht
ZStW	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft
ZIS	Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik

GİRİŞ

Suç tipleri cezalandırılabilirliğin asgari kriterlerini ifade eder. Suçun fiil unsuru tanımlanırken hem bu esastan hem de söz konusu suçun tek başına işlendiği kabulünden hareket edilir. Ancak insan davranışları ne suç tiplerindeki gibi yalındır ne de doğal sınırlara sahiptir. İnsan davranışları süreklilik arz eder ve bu sürekliliğin içinde haksızlık teşkil eden çok sayıda hareket bulunabilir. Cezai sorumluluğun tespitinde bu davranışların her zaman bir bütün olarak ele alınması mümkün değildir. Bu davranışların, hukukun bir gereği olarak parçalara bölünmesi ve her bir parçanın ayrı değerlendirilmesi gerekir. Bu bölme işlemi suç tiplerine bağlı kalınması, suç tiplerinin asgari kriter niteliği ve suç tipinin tek başına işlendiği kabulüne dayanması nedeniyle sakıncalıdır. Süreklilik arz eden davranışların bölünmesi için bu amaca özgü farklı kriterlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçtan hasıl olan içtima öğretisi, söz konusu kriterlerin sistematik halde incelenmesini konu edinir.

İçtima öğretisinin temelinde bu alana özgü bir fiil kavramı yer alır. Bu fiil kavramına yüklenecek anlam içtima öğretisindeki tüm kurumların yapısını ve kapsamını etkiler. Yine bu fiil kavramı için tanımdan ziyade sayılabilirlik ve sınırlandırılabilirlik önem arz eder. Bu nedenle içtima öğretisinde fiil kavramı ve fiil teklifi eş anlamlı kabul edilebilir.

İçtima öğretisi sadece suç çokluğu hallerini konu edinmez. İçtima öğretisi ve bu öğretiye özgü fiil teklifi, fikri içtima-gerçek içtima ayırımından ibaret olmadığı gibi söz konusu fiil teklifinin varlığı fikri içtima kurumunun varlığına da bağlı değildir. Bu nedenle içtima öğretisi, TCK'daki suçların içtimayı başlığı altındaki hükümlerle sınırlı değildir. Ancak doktrinde, içtima öğretisinin suç teklifine ilişkin boyutu farklı başlıklar altında incelenmektedir. Bu durum içtima öğretisini dağınık hale getirmekte ve içtima öğretisindeki fiil teklifinin tespitini zorlaştırmaktadır.

İçtima öğretisi, pozitif hukukta yer alan diğer ceza hukuku genel hükümler kurumlarına nazaran özellikle Türk doktrininde daha az çalışılmış ve daha fazla tartışmanın olduğu bir alandır. Fikir ayrılıkları, temel olarak içtima öğretisindeki fiil kavramı (teklifi) üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu fiil kavramı, ceza hukukundaki diğer fiil kavramları gibi, kanunda tanımlanmaya elverişli değildir. Bu kavramın anlam ve kapsamını belirlemede

doktrin ve yargı kararları belirleyici rol oynamalıdır¹. Ancak içtima öğretisindeki fiil tekliğinden ne anlaşılması gerektiği henüz net bir şekilde ortaya konulmuş değildir². Söz konusu belirsizliğe içtima bahsindeki terminolojik farklılıkların, insan ilişkilerinin çeşitlenmesine bağlı olarak artan suç tipi sayısının suç tipleri arasında meydana getirdiği çapraşık ilişkinin ve kanun koyucuların suç tiplerinin ihdasındaki özensizliğinin de eklenmesiyle içtima öğretisi nahoş bir hal almıştır³. Sonuç olarak içtima öğretisindeki fiil tekliğinin girift bir mesele olduğu, Türk doktrininde dağınık ve meselenin kapsamını tam olarak ortaya koymayan şekilde ele alındığı, sonuçları da dikkate alındığında yeterince çalışılmamış olduğu söylenebilir. Bu konunun seçiminde de söz konusu hususlar belirleyici olmuştur.

İçtima öğretisindeki fiil tekliğini konu edinen çalışmamızda şu sorulara cevap aranmaktadır: Ceza hukukunda kaç farklı fiil kavramı vardır? Fiil tekliği-fiil çokluğu ayrımı fikri içtimaa ilişkin pozitif bir düzenlemenin varlığına bağlı mıdır? İçtima öğretisindeki kurumlar ile fiil tekliği arasındaki ilişki nedir? Fiil tekliğinin görünüm biçimleri nelerdir? Fiil tekliği ile ayniyet arasındaki ilişki nedir? Tek fiilin temel vazifeleri nelerdir? Fiil tekliğine bağlanan sonuçlar nelerdir? Çalışmamızda, bu sorular cevaplanarak fiil tekliğine ilişkin özgün bir görüş ortaya koymak amaçlanmaktadır. Hemen ifade etmek gerekir ki, her ne kadar çalışmamızda suç esas alınmış olsa da içtima öğretisindeki fiil tekliği kabahatler bakımından da önem arz eder. Bu nedenle çalışmamızın muhtelif yerlerinde kabahatlere de değinilecektir.

Günümüz Kıta Avrupası'nda kabul gören içtima öğretisinin başaktörü Alman hukukundaki görüş ve içtihatlardır. Fiil tekliğine ilişkin günümüzde kabul gören görüşler Alman hukukunda ortaya çıkmış ve şekillenmiştir.

¹ Benzer yönde görüş için bkz. **Waldowski, Hans-Jürgen**, Ist eine klare Abgrenzung zwischen Tateinheit und Tatmehrheit möglich und gerecht?, Walhalla u. Praetoria, 1956, s. 20.

² Benzer yönde görüş için bkz. **Roxin, Claus**, Strafrecht Allgemeiner Teil Band II, 1. Auflage, C.H.Beck, 2003, s. 799; **Lang, Bernd**, Die Idealkonkurrenz als Mißverständnis: Zur Entwicklung der Konkurrenzen im 19. Jahrhundert, Duncker-Humblot, 2008, s. 21; **Tavares, Juarez**, "Handlungseinheit und Konkurrenz bei nicht zweckorientiertem Handeln", Festschrift für Claus Roxin zum 80. Geburtstag Band 1, de Gruyter, 2011, s. 331.

Bu belirsizliğin, Türk hukukunda olduğu gibi, cezaların içtima hükmü içermediği için fiil çokluğu hallerinde cezaların toplanmasıyla yetinilen hukuk sistemlerinde daha ağır sonuçlara sebebiyet verebileceği ifade edilmektedir. Bkz. **Tavares**, "Handlungseinheit und Konkurrenz bei nicht zweckorientiertem Handeln", s. 331.

³ İçtima öğretisi için "ceza hukuku kurumlarının ihmal edilen üvey çocuğu" (**Rückert, Christian**, "Die Lehre von den Konkurrenzen in der Klausurpraxis" JA, 2014/11, s. 826.) ve can sıkıcı bulunan konu nitelendirmeleri yapılmaktadır. (**Kühl, Kristian**, "Das leidige Thema der Konkurrenzen", JA, 1978, s. 475.)

Bu hususta Alman yüksek mahkemelerinin lokomotif vazifesi gördüğü de ifade edilmelidir. Hem içtima öğretisindeki söz konusu durum hem de Türk ve Alman ceza hukuku arasındaki genel anlamda yakın ilişki nedeniyle çalışmamızda Alman ceza hukukundaki görüş ve içtihatlardan yararlanılmıştır. Hatta birçok noktada bunlar esas alınmış, Türk hukukundaki ayrık görüşlere ayrıca yer verilmiştir. Ayrıca Türk hukukunda, fiil tekliği bahsindeki birçok hususa ilişkin özgün bir görüşün olmadığı da ifade edilmelidir. Bu durum, söz konusu yöntemi benimsememizin esas gerekçesini oluşturur.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmamızın birinci bölümünde, suçların içtimasına ilişkin Kıta Avrupası'ndaki iki temel yaklaşıma yer verilerek içtima öğretisindeki kurumlar temel hatlarıyla açıklanacaktır. Ancak fiil tekliğine ilişkin görüşümüz bakımından önem arz eden görünüşte içtima kurumu kapsamlı şekilde değerlendirilecektir. Yine bu bölümde ceza hukukundaki farklı fiil kavramları ve bu fiil kavramları arasındaki ilişki izah edilerek içtima öğretisine özgü bir fiil kavramına neden ihtiyaç duyulduğu açıklanacaktır. Bu bölümde son olarak ise fiil sayısına dayalı içtima öğretisinin tarihçesine yer verilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde içtima öğretisi anlamında fiil tekliği ayrıntılı şekilde ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle fiil tekliğinin genel olarak kabul gören görünüm biçimlerine yer verilecek, ardından fiil tekliği ile ayniyet değerlendirmesi arasındaki ilişki açıklanacaktır. Bu yapılırken yukarıda açıklanan gerekçeler nedeniyle BGH'nin kararları esas alınacak, özellik arz eden hallerde BGH ile Yargıtay'ın kararları mukayese edilecektir. Akabinde mevcut kabullerin genel bir değerlendirmesi yapılarak fiil tekliğine ilişkin görüşümüze yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise önce içtima öğretisindeki fiil tekliği kavramı ile özellik arz eden diğer ceza hukuku kurumları arasındaki ilişki değerlendirilecek, ardından fiil tekliğine bağlanan sonuçlardan bahsedilecektir.

Fiil tekliği-fiil çokluğu ayrımında, somut olayların açıkça veya zımnen birbiriyle sürekli mukayese edilerek bir sonuca varıldığı söylenebilir. Yine fiil tekliğinin tespiti için bazı somut olaylar esas alınarak çeşitli kriterlerin ileri sürülmesi nispeten kolaydır. Ancak hedeflenen kapsayıcılığa ulaşıp ulaşılmadığı, bu kriterlerin farklı somut olaylara uygulanmasıyla tespit edilebilir. Dolayısıyla fiil tekliğine ilişkin açıklamalara örneklerin eşlik etmesi elzemdir. Bu nedenle çalışmamızda, olabildiğince yargı kararına yer vermeye çalışılmıştır.